LECTURILE ȘCOLARULUI

Clasa a V-a

Andreas PRINT

Conform Programei Școlare
pentru disciplina Limba și Literatura Română clasa a V-a,
aprobată de Ministerului Educației Naționale

Lecturile școlarului

Clasa a V-a

Antologie de texte literare
din
literatura română
și
literatura universală

Coordonatorul volumului:
Prof. **Șt. M. Ilinca**

Prezentările autorilor și alegerea textelor:
Laura Ivona Dumitru

Ediția 2020

Andreas PRINT

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Lecturile școlarului : clasa a V-a : antologie de texte literare din literatura română și literatura universală / prezentările autorilor și alegerea textelor: Ivona Dumitru. - București: Andreas Print, 2020
ISBN 978-606-765-123-2

I. Dumitru, Laura Ivona (antolog.)

82

Traduceri: *Iulia Feldrihan; Gabriela Simion; Victor M. Popescu; Otilia Felea*
Desene interior: *Constantin Armeanu; Costin Călimoceanu.*
Desene copertă: *123RF*

DIFUZOR EXCLUSIV:
IVO PRINT
Petru Maior 32, sector 1, cod 011264, București,
Tel./Fax: 021.22.20.767;
E-mail: ivo_print@yahoo.com
Site: www.editura-andreas.ro

© Editura ANDREAS PRINT, București, **2020**

Toate drepturile sunt rezervate. Nici o parte din aceasta lucrare nu poate fi reprodusă, stocată și retransmisă sub formă: tipărită, electronică, mecanică, fotocopiată, audio sau sub orice altă variantă fără permisiunea scrisă a **Editurii Andreas Print**.

TEL./Fax: 021.22.20.767

Redactare: Laura-Ivona DUMITRU
Concepție copertă: Andrei Nicolae DUMITRU
Imagini copertă: 123RF
Tehnoredactare: Gheorghe DUMITRU

Bun de tipar: 10.03.2020;
Coli de tipar: 26
Format (Z_6): 16/54x84 cm.

Cuprins

Cele zece porunci ale școlarului / 8
I. COLINDUL / COLINDA / 9
O, ce veste minunată / 9
Trei păstori / 9
Cântec de stea / 10
Plugușorul / 10
Florile dalbe / 11
Steaua sus răsare / 12
Sorcova / 12
Capra / 13
Bună dimineața la Moș Ajun! / 13
II. DOINA / 15
A. Octavian Goga / 15
Doina / 16
B. Mihai Eminescu / 17
Doina / 18
C. Vasile Alecsandri / 20
Doina / 21
Frunză verde magheran / 22
III. PASTELUL / 26
A. Vasile Alecsandri / 26
Sfârșit de toamnă / 27
Concertul în luncă / 27
Oaspeții primăverii / 30
B. Octavian Goga / 31
Toamna / 31
C. George Coșbuc / 32
Toamna / 33
D. Dimitrie Anghel / 35
Pastel / 36
IV. ODA / 38
A. George Coșbuc/ 38
Patria română / 38
B. Al. Mateevici / 40
Limba noastră / 42
C. Gheorghe Sion / 44
Limba românească / 45
D. Friedrich von Schiller / 46
Odă bucuriei / 47
V. POEZIA / 49
A. George Coșbuc / 49
Povestea gâștelor / 49
Vestitorii primăverii / 51
Cântec („A venit un lup din crâng...“) / 52
Mama / 53
B. Mihai Eminescu / 56
Cu penetul ca sideful / 56
Ce te legeni / 56
O, rămâi / 57
La mijloc de codru... / 58
Fiind băiet păduri cutreieram / 59
Rugăciune / 60
Revedere / 61
Colinde, colinde / 62
C. George Topîrceanu / 63
Un duel / 64
Rapsodii de primăvară / 66
Rapsodii de toamnă / 69
VI. PARABOLA / 77
Pilda pomului bun / 77
Despre oaia rătăcită / 78
Pilda samariteanului milostiv / 79
Pilda fiului rătăcitor / 81
VII. SNOAVA / 83
Păcală și vaca / 83
Păcală și cucul / 85

Boierul și Păcală / 86
Păcală avocat / 87
A. Anton Pann / 89
Despre minciuni și flecării / 90
Povestea Vorbii / 91
Despre învățătură / 91
B. Petre Ispirescu / 93
Ieftin și scump / 94
Vulpea firoscoasă / 95
Mare zăpăceală / 96
VIII. LEGENDA / 99
Dragoș-Vodă / 99
Dreptatea lui Țepeș / 100
Povestea ciocârliei / 101
Soarele și Luna / 102
Legenda rândunicii / 103
A. Dimitrie Bolintineanu / 110
Cea de pe urmă noaptea lui Mihai cel Mare / 111/
Preda Buzescu / 113
Muma lui Ștefan cel Mare / 114
Daniel Sihastru / 115
B. Emil Gârleanu / 117
Floarea lacrimilor / 118
IX. BASMUL / 121
1. BASMUL POPULAR / 121
Peștișorul de aur (Basm popular rusesc) / 121
Lenea / 126
Banul muncit / 129
2. BASMUL CULT / 132
A. Petre Ispirescu / 132
Prâslea cel voinic și merele de aur / 132
Sarea în bucate / 147
Aleodor Împărat / 156
Greuceanu / 164
B. Ion Creangă / 176
Dănilă Prepeleac / 177
C. Ioan Slavici / 190
Doi feți cu stea în frunte / 191
D. B. Șt. Delavrancea / 201
Neghiniță / 202
E. I.L. Caragiale / 213
Cănuță-om sucit / 215
F. Frații Grimm / 224
Hänsel și Grethel / 225
Cenușăreasa / 233
G. Ch. Perrault / 240
Piele de măgar / 241
H. H.Ch. Andersen / 254
Bravul soldățel de cositor / 255
X. BALADA / 261
Miorița / 261
A. George Topîrceanu / 265
Balada unui greier mic / 265
XI. MEMORIALISTICA. JURNALUL / 268
A. Ion Creangă / 268
Amintiri din copilărie („La cireșe“) / 268
Amintiri din copilărie („Cu plugușorul“) / 270
Amintiri din copilărie („Calul-bălan“) / 272
B. Dinicu Golescu / 275
Însemnare a călătoriei mele. Viena – Beciul / 276
C. Ion Ghica / 277
Scrisori către Vasile Alecsandri – Nicu Bălcescu / 278
XII. POVESTIREA / 285
A. Nicolae Bălcescu / 285
Românii supt Mihai Voievod Viteazul („Mihai și călăul“) / 287

B. B.Șt. Delavrancea / 289
Domnul Vucea / 289
C. Emil Gârleanu / 308
Căprioara / 308
Gândăcelul / 309
D. Ioan Slavici / 311
Budulea Taichii / 311
E. Bogdan Petriceicu-Hasdeu / 331
Ciocârlia / 332
F. Jack London / 333
Colț alb / 334
G. Guy de Maupassant / 342
Tatăl lui Simon / 343
XIII. SCHIȚA / 353
A. I.L. Caragiale / 353
Dl Goe... / 353
B. Barbu Șt. Delavrancea / 359
Bunicul / 359
C. Emil Gârleanu / 363
Sărăcuțul / 363
D. Anton Bacalbașa / 365
Moș Teacă senator / 366
E. Mark Twain / 368
Faimoasa broască săltăreață din ținutul Calaveras / 369
F. H. Melville / 376
Cele două fețe ale unei țestoase / 377
XIV. ROMANUL / 382
Mark Twain / 382
Tom Sawyer în străinătate / 382
Aventurile lui Huckleberry Finn / 391
XV. PROZA. ALTE GENURI / SPECII / CATEGORII LITERARE / 406
A. Nicolae Bălcescu / 406
Românii supt Mihai Voievod Viteazul. Ardealul / 406
B. Alecu Russo / 408
Stânca Corbului / 409
C. Emil Gârleanu / 411
Când stăpânul nu-i acasă / 411

Cele zece porunci ale școlarului

1. Să mă scol odată cu răsăritul soarelui, să-mi spăl fața și mâinile și să-mi îndrept gândul către Dumnezeu.
2. Înainte de a pleca la școală, să-mi repet lecțiile.
3. Să fiu atent la explicații și să respect cu sfințenie sfaturile doamnei/domnului învățător.
4. Să-mi iubesc colegii; să ajut pe cei mici și să nu-i pizmuiesc pe cei mai buni decât mine.
5. Să nu mă întovărășesc cu cei răi.
6. Să mă silesc să devin mai bun decât sunt.
7. Să fiu cuviincios față de toată lumea și cu respect față de cei bătrâni.
8. Să întrebuințez cu folos tot timpul zilei.
9. Să-mi iubesc părinții și să le dovedesc în fiecare zi dragostea mea.
10. Să mă rog lui Dumnezeu pentru sănătatea părinților mei și a doamnei/domnului învățător.

I. COLINDUL / COLINDA

O, ce veste minunată*

O, ce veste minunată
În Betleem ni s-arată:
Astăzi s-a născut
Cel făr' de-nceput,
Cum au spus prorocii.

Că la Betleem, Maria,
Săvârșind călătoria,
Într-un mic sălaș
Lâng'acel oraș
A născut pe Mesia.

Pe Fiul cel din vecie
Ce l-a trimis Tatăl mie,
Să se nască și să crească,
Să ne mântuiască.

Trei păstori

Trei păstori se întâlniră, (bis)
Raza soarelui, floarea soarelui,
Și așa se sfătuiră: (bis)
Haideți, fraților, să mergem, (bis)
Raza soarelui, floarea soarelui,
Floricele să culegem, (bis)

Și să facem o cunună, (bis)
Raza soarelui, floarea soarelui,
S-o-mpletim cu voie bună, (bis)
Raza soarelui, floarea soarelui,
Și s-o ducem lui Hristos, (bis)
Să ne fie de folos, (bis)

---

* Texte reproduse din lucrarea: *„Colinde; Poezii de iarnă; Strigături; Obiceiuri de sărbători“ (varianta cu CD),* Editura Andreas, 2013.

Cântec de stea

Steaua sus răsare
Ca o taină mare;
Steaua luminează
Și adeverează;
Steaua strălucește
Și lumii vestește
Că astăzi Curata,
Preanevinovata,
Fecioara Maria
Naște pe Mesia
În țara vestită,
Betleem numită.
Magii cum zăriră
Steaua și porniră,

Mergând după rază
Pe Hristos să-1 vază.
Și dacă sosiră,
Îndată-1 găsiră.
La dânsul intrară,
Și i se-nchinară
Cu daruri vestite
Lui Hristos menite,
Ducând fiecare
Bucurie mare,
Care bucurie
Și la voi să fie
De la tinerețe
Pân' la bătrânețe.

Plugușorul

Aho, aho, copii argați,
Stați puțin și nu mânați,
Lângă boi v-alăturați
Și cuvântul mi-ascultați:
S-a sculat mai an
Bădica Traian
Ș-a-ncălicat
Pe-un cal învățat,
Cu nume de Graur,
Cu șaua de aur,
Cu frâu de mătasă.
Cât vița de groasă.

Și-n scări el s-a rădicat,
Peste câmpuri s-a uitat,
Ca s-aleagă-un loc curat
De arat și semănat.
Și curând s-a apucat
Câmpul neted de arat,
În lungiș
Și-n curmeziș.
S-a apucat într-o joi,
C-un plug cu doisprece boi.
Boi bourei,
În coadă cudălbei,

În frunte țintăței.
Mânați, copii, hăi, hăi!
Ziua toată a lucrat,
Brazdă neagră-a răsturnat,
Și prin brazde-a semănat
Grâu mărunt și grâu de vară,
Deie Domnul să răsară!
Mânați, măi, hăi, hăi!
Cum a dat Dumnezeu, an,
Holde mândre lui Traian,
Astfel să dea și la voi,
Ca s-avem parte și noi.
Să vă fie casa - casă!
Să vă fie masa - masă!
Tot cu mesele întinse,
Tot cu casele grijite,
Cu buni oaspeți locuite.
Și la anul să trăiți,
Să vă găsim înfloriți,
Ca merii, ca perii
În mijlocul verii.
Mânați, măi, hăi, hăi!

Florile dalbe

Ia sculați, voi boieri mari,
Florile dalbe,
Ia sculați, români plugari,
Florile dalbe,
Că vă vin colindători,
Florile dalbe,
Noaptea pe la cântători,
Florile dalbe.
Și v-aduc pe Dumnezeu,
Florile dalbe,
Să vă mântuie de rău,
Florile dalbe.
Dumnezeu adevărat,
Florile dalbe,
Soare-n raze luminat,
Florile dalbe.

Steaua sus răsare

Steaua sus răsare
Ca o taină mare,
Steaua strălucește
Și lumii vestește
Că astăzi Curata,
Prea nevinovata,
Fecioara Maria
Naște pe Mesia.
Și-n țara vestită,
Bethleem numită,
Magii cum zăriră,
Steaua și porniră,
Mergând după rază,
Pe Hristos să-l vază.
Și dacă-1 aflară,
La dânsul intrară
Și se închinară
Cu daruri vestite,
Lui Hristos menite,
Ducând fiecare
Bucurie mare.
Care bucurie
Și la voi să fie,
De la tinerețe
Pân' la bătrânețe.

Sorcova

Sorcova,
Vesela,
Să trăiți,
Să-nfloriți,
Ca un măr,
Ca un păr,
Ca un fir de trandafir,
Tare ca piatra,
Iute ca săgeata,
Tare ca fierul,
Iute ca oțelul,
La anul și la mulți ani!

Capra

Vine capra de la munte
Cu steluțe albe-n frunte,
Și cu barba ei lățoasă,
A venit să intre-n casă.
Dă-ne drumu', gazdă-n casă,
C-afară plouă și varsă,
Și ne pică picurele,
De pe garduri și nuiele.
Gazdă, dacă nu ne crezi,
Ieși afară de ne vezi.

Gazdă, dacă ieși afară,
Nu ieși cu mâna goală.
Să ieși cu cârnați în poală
Și cu vinu' subsuoară.
Gazdă, dacă nu ne crezi,
Ieși afară de ne vezi,
Dă-ne, gazdă, drob de sare,
Să dăm la capră, că moare.
Rămâi, gazdă sănătoasă,
Noi plecăm la altă casă.

Bună dimineața la Moș Ajun!

Bună dimineața la Moș Ajun!
Am venit și noi odată
La un an cu sănătate,
Și la anu' să venim,
Sănătoși să vă găsim.
Ne dați, ne dați sau nu ne dați!

Când cocoșii au cântat
Și noi am întârziat.
Foaie verde portocală,
Noi suntem băieți de școală,
Ne dați, ne dați sau nu ne dați!

De reținut!

Colindul / Colinda / Colindele*:

– exprimă modul de a gândi al țăranilor din vremuri îndepărtate;
– sunt adieri ale străvechilor mituri;
– sunt invocate vietăți fabuloase;
– gospodarul este înfățișat tot la modul ideal;
– numele „personajului“ (aparent istoric) este, de fapt, numele gospodarului la care se prezintă colindul sau al unor persoane cunoscute (prin tradiție sau în realitate) de cei care ascultă;
– se prezintă imaginea belșugului visat, dar netrăit în realitatea vieții de atunci;
– adeseori răzbate o undă de ironie (gospodarul este înfățișat sub povara grijilor);
– munca ogorului este văzută ca o ispravă uriașă;
– formule: (a) inițiale; (b) mediale; (c) finale;
– refrenul: (a) este necesar pentru a umple linia melodiei; (b) este un adaos organic; (c) o prelungire a formelor de bază;
– simplitatea imaginilor; *laconismul* exprimării (ex.: *Plugușorul, Sorcova, Steaua, Vicleimul, Irozii etc*) etc.

Teme

➢ Explică (în 8-10 rânduri) ***titlul*** *colindei* / *colindului* „[***X***]“, corelându-l cu conținutul operei literare.

➢ Menționează două trăsături ale ***speciei*** literare numite ***colindă*/ *colind***, care pot fi susținute cu argumente (din textul dat).

* Fragment din lucrarea: *„Literatura română clasa a V-a. Ghid practic pentru decodarea textului literar“* de F. Denolanu și Șt.M. Ilinca, Editura Andreas, 2013.

II. DOINA

Octavian Goga

La ***1 aprilie 1881***, la Rășinari, în județul Sibiu, se naște **Octavian Goga**, cel care a fost supranumit „poetul pătimirii noastre“. Poeziile sale reliefează viața țăranilor români din Ardeal, în secolul al XIX-lea. Deși nu a fost copil de țăran (părinții erau învățători), Goga a fost îndemnat să înțeleagă viața și păsurile țăranilor, oameni chinuiți, truditori ai pământului. A devenit un tribun al luptei pentru eliberarea românilor asupriți din Transilvania, s-a răzvrătit împotriva tendințelor de maghiarizare ale autorităților. *Noi, Oltul, Dăscălița, De la noi, Plugarii, Lăutarul, Dascălul, Rugăciune, Clăcașii* sunt capodopere care ilustrează înclinația sa mesianică. (Se știe că Mesia este personajul biblic căruia i se atribuie rolul de mântuitor al lumii.) Se poate spune că versurile sale au insuflat un aer care a pătruns în sufletele românilor, contribuind astfel la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918. Dar în afară de aceste poezii, care exprimă sentimente de tristețe și de revoltă, a mai scris și altele, destinate copiilor, cu un aer de blândețe și duioșie, așa cum sunt *Toamna, Moș Crăciun, Pace* etc.

A avut diverse funcții publice: ministru al instrucțiunii și cultelor, ministru de stat, ministru de interne, culminând cu funcția de prim-ministru în anul 1919. În 1924 a primit Premiul național pentru poezie.

În 1938, la 57 de ani, a încetat din viață, la Ciucea.

Doina *

O doină plânge sus pe culme.
Cum te-ai topit acum în noapte,
Din fluier unde limpezi cad.
Eu stau cu inima la sfat:
Și legănate lin s-afundă
În care brad, de care creangă
În pacea codrilor de brad...
Plânsoarea ta s-a aninat?...

Cântare, meșteră cântare,
Te stingi acum încet-încet.
Și-adormi pierdută-n tremurarea
Oftării blânde din brădet...

Și cât vei mai trăi acolo,
Tu, soră pururea cu noi,
Când va fi mort de mult ciobanul
Și moartă turma lui de oi?...

Mi-ai picurat un strop în suflet
În taina vremii de demult.
Și plânsul veacurilor duse
Mă înfioară când te-ascult.

Târziu odată – cine știe? –
Trecând pe-aici un călător,
Te va culege dintr-o floare,
Pe dup-o aripă de nor...

Te-a coborî în largul văii,
Și-o lume te va asculta,
Și-o lume-ntreagă va începe
Să plângă cu durerea ta..

---

* Text reprodus din lucrarea: *„Colinde; Poezii de iarnă; Strigături; Obiceiuri de sărbători“ (varianta cu CD),* Editura Andreas, 2013.

Mihai Eminescu

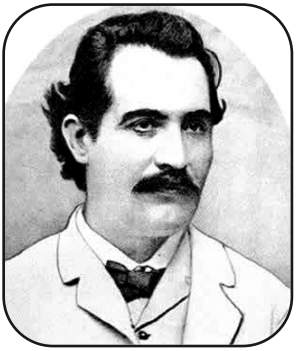

Cel care este considerat „LUCEAFĂRUL POEZIEI ROMÂNEȘTI“ s-a născut la ***15 ianuarie 1850*** la Botoșani, în familia căminarului Gheorghe Eminovici, al șaptelea dintre cei unsprezece copii. Numele de Eminescu i-l dă Iosif Vulcan, directorul revistei „Familia“ din Oradea, unde a publicat poezia *De-aș avea...*

Familia sa se mută la Ipotești, care va deveni leagănul copilăriei. Aici învață să scrie și să citească. Tot aici, înconjurat fiind de frumusețile naturii și având libertate de mișcare, descoperă farmecul naturii și tradițiile, folclorul, din care se va inspira necontenit... În poeziile *Fiind băiet...* și *O, rămâi* se simte nostalgia. Codrul, luna, lacul, teiul, patria și trecutul său plin de glorie reprezintă cele mai importante teme ale creației sale. Opera capitală este însă poezia *Luceafărul*, dar există multe alte „bijuterii“ ale genului, în care autorul își dovedește geniul.

Deși a trăit foarte puțin, a lăsat în urma sa o operă fără egal, drept pentru care mai este numit și „geniul poeziei românești“. Atunci când spui literatura română, totul începe cu Eminescu. Opera sa nu are egal. În afară de poezii, Eminescu a scris și basme, la fel de valoroase ca expresivitate: *Făt-frumos din lacrimă, Borta vântului* etc.

În anul 1875, este revizor școlar în Iași și în Vaslui. Îl cunoaște pe Ion Creangă, la școala din Păcurari, și se leagă o prietenie deosebită, cei doi marcându-și reciproc destinul literar. Datorită lui, Ion Creangă a pus pe hârtie poveștile, povestirile, amintirile, care au devenit capodopere ale literaturii române, autorul lor înscriindu-se în galeria clasicilor.

La ***15 iunie 1889***, se stinge din viață și va fi înhumat la cimitirul Bellu. Opera sa este catalogată ca fiind de referință, nu numai în literatura română, ci și în cea universală.